

COSMOPÓULOS Alexandre : **La relation pédagogique à partir de l'oeuvre de Pestalozzi.** (Thèse de Doctorat d'Université) Sorbonne, Paris 1967, ron., 322 p.p.

Τὸ ἀνωτέρω ἐκτενὲς ἔργον τοῦ Ἐπιμελητοῦ τοῦ Φιλοσοφικοῦ Σπουδαστηρίου τοῦ Παν/μίου Πατρῶν Ἀλεξάνδρου Κοσμοπούλου «Ἡ παιδαγωγικὴ σχέσις μετὰ βάσιν τὸ ἔργον τοῦ Πεσταλότσι» ὑπεβλήθη τὸ 1967, ὡς διδακτορικὴ διατριβή, εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῶν Παρισίων (Sorbonne).

Ἡ μελέτη τοῦ Κοσμοπούλου εἶναι καρπὸς μακρᾶς σπουδῆς καὶ ἐρεῦνης ἐν Παρισίοις πλησίον τοῦ διασήμου καθηγητοῦ M. Debesse καὶ ἐπιτοπίου παρακολουθήσεως τῶν ἐν Ἑλβετίᾳ σωζομένων παιδαγωγικῶν ἰδρυμάτων πεσταλοτσιανικῆς ἐμπνεύσεως ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ καθηγητοῦ L. Meylan.

Ὁ συγγραφεὺς ἐκκινεῖ ἀπὸ τὴν συνεχῶς διαπιστουμένην ἀποτυχίαν τοῦ συγχρόνου σχολείου προκειμένου νὰ μορφώσῃ προσωπικότητας ἱκανὰς νὰ ἀνταποκριθῶν εἰς τὰς πολιτιστικὰς ἀπαιτήσεις τῶν καιρῶν καὶ ἀπὸ τὴν «δίψαν» τῶν τροφίμων τῶν Σχολείων M. Ἐκπ/σεως διὰ προσωπικὰς μορφωτικὰς σχέσεις μετὰ τοὺς διδασκάλους των. Τονίζει ἰδιαίτερος ὅτι τὸ σύγχρονον σχολεῖον πρέπει ὄχι μόνον ν' ἀποδειχθῆ ἱκανὸν νὰ ἐπιζῆσῃ καὶ ν' ἀποδώσῃ ὡς παιδευτικὴ μονὰς τῆς συγχρόνου τεχνοκρατικῆς κοινωνίας, ἀλλὰ ὀφείλει καὶ νὰ παράσχῃ τὴν ἀπαιτουμένην ἐξισορρόπησιν τῶν ἀντιτιθεμένων μορφωτικῶν τάσεων προκειμένου νὰ λάβῃ ἡγετικὴν θέσιν ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ συγχρόνου νέου καὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ γενικώτερον. Τοῦτο ἔχει καταστῆ συνειδήσις τοῦ παιδαγωγικοῦ κόσμου ἐπὶ διεθνοῦς ἐπιπέδου. Τοιοῦτοτρόπως παρατηροῦνται περισσότερα σήμερον «ἀνθρωπιστικὰ» κινήματα ἐντὸς τοῦ «Νέου Σχολείου». Πλεῖστα ἐξ αὐτῶν ρίπτουν τὸ βάρος εἰς τὴν ποιότητα τῶν ὑφισταμένων σχέσεων μεταξὺ παιδαγωγοῦ καὶ παιδαγουμένου.

Ὁ συγγραφεὺς τοῦ ἐν λόγῳ ἔργου, γνώστης τῶν ποικίλων παιδαγωγικῶν ρευμάτων, καλεῖ τὸ σύγχρονον Σχολεῖον νὰ ἐμπνευσθῆ ἀπὸ τὴν προσωπικότητα καὶ τὸ ἔργον τοῦ Pestalozzi προκειμένου νὰ ἀνταποκριθῆ εἰς τὴν σύγχρονον ἀποστολήν του καὶ νὰ ἀποφύγῃ μοιραῖα σφάλματα κατὰ τὴν δημιουργίαν παιδαγωγικῶν σχέσεων. Τοῦτο διότι τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς ἐπικρατούσης εἰς τὰ σχολεῖα Πεσταλότσι παιδαγωγικῆς ἀτμοσφαιρας ἦτο ὁ σεβασμὸς πρὸς τὸ ἀνθρώπινον πρόσωπον καὶ ἡ ἐτοιμία διὰ πᾶσαν θυσίαν χάριν τοῦ παιδιοῦ ἀγάπῃ τοῦ παιδαγωγοῦ. Ὅπως γράφει ὁ Κοσμόπουλος (6.156) : «Τὸ ὄνομα τοῦ Πεσταλότσι δὲν πρέπει νὰ συνδέεται ἀποκλειστικῶς μετὰ τὴν τεχνικὴν τῆς διδασκαλίας. Ὁ μέγας νεωτερισμὸς του συνίσταται εἰς τὴν εἰσαγωγὴν μιᾶς νέας παιδαγωγικῆς, τῆς παιδαγωγικῆς τῶν διανθρωπίνων σχέσεων καὶ εἰς τὴν διὰ μέσου αὐτῆς ἀποκάλυψιν τοῦ δυναμισμοῦ τῆς ἀγάπης ἐν τῇ ἀγωγῇ». Τὸ βιβλίον χωρίζεται εἰς δύο μεγάλα μέρη. Τὸ α' μέρος ἀσχολεῖται μετὰ τὴν περιγραφικὴν ἀνάλυσιν τῆς παιδαγωγικῆς σχέσεως ὅπως ἐφηρμόζετο εἰς τὰ ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα τοῦ Πεσταλότσι. Εἰς τὸ πρῶτον κεφάλαιον ἐκτίθενται ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ τὰ τῆς παιδικῆς ζωῆς τοῦ Πεσταλότσι καὶ τῶν μορφωτικῶν αὐτοῦ σχέσεων μετὰ τὸ οἰκογενειακόν, τὸ σχολικόν καὶ τὸ πανεπιστημιακόν περιβάλλον του. Ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ καταφαί-

νεται ή μεγάλη επίδρασις, τήν όποίαν ήσκησαν εις τήν διαμόρφωσιν τής παιδαγωγικής του κλίσεως αί αναπτυχθεΐσαι κατά τήν παιδικήν του ήλικίαν σχέσεις. 'Ο κατ' έξοχήν διανθρώπινος και κοινωνικός χαρακτήρ του μετέπειτα μεγάλου παιδαγωγού όφείλεται κυρίως εις τās μορφωτικάς επιδράσεις, τās όποιās έδέχθη από τήν μητέρα του, τήν πιστήν ύπηρετριάν των, μερικούς συγγενείς, τόν φίλον του Bluntschli και ιδιαιτέρως τόν Έλληνιστήν καθηγητήν του εις τό Παν/μιον τής Ζυρίχης Bodmer, οι όποιοι και έπηρέασαν βαθύτατα τόν πνευματικόν και συναισθηματικόν του κόσμον. Ρίπτεται τοιοϋτον φώς εις τās νεανικάς σχέσεις, αί όποια έπλεξαν τήν παιδαγωγούσαν προσωπικότητα του Πεσταλότσι, ώστε ό μελετητής τής έργασίας ταύτης και θαυμαστής του Πεσταλότσι, να μη διστάζη εις τό έξής να διακρίνη ύπισθεν του μεγάλου παιδαγωγού όλα εκείνα τὰ ύπέροχα, έν πολλοίς, πρόσωπα τὰ όποια οϋτος ητύχησε να συναντήσει εις τήν νεότητά του.

Εις τό Β' κεφάλαιον εξετάζονται πλέον αί παιδαγωγικαί σχέσεις τās όποιās άνέπτυξε μετά τών τροφίμων τών ιδρυμάτων του. Έν αρχή εμφανίζεται ή πίστις του Πεσταλότσι εις τήν ανάγκην ύπάρξεως διαπροσωπικών σχέσεων μεταξύ διδασκάλου και μαθητού. Διά τουτο ό συγγραφεύς εμφανίζει αρχικώς τās βασιικάς παιδαγωγικάς ιδέας του Πεσταλότσι, δια να καταλήξη εις τό συμπέρασμα ότι «ό μοχλός τής επιτυχίας του παιδαγωγικού τούτου συστήματος είναι ό δυναμισμός τής παιδικής συναισθηματικότητας και τής αγάπης». «Είναι δ' έμέ τής πείρας διδάγμα, λέγει ό Πεσταλότσι, ότι τὰ μάτια του παιδιού, τό όποιον έγκατελείφθη εις βαθεΐαν αθλιότητα, λάμπουν από μεγάλην έκφραστικήν έκπληξιν, όταν, μετά από σκληρά έτη δυστυχίας, ιδή ένα χέρι στοργικόν και φιλικόν να προσφέρεται εις αυτό, δια να τό καθοδηγήση» (σελ. 69). 'Ο Πεσταλότσι απέδιδε μεγάλην σημασίαν εις τήν μορφωτικήν δύναμιν αϋτης ταύτης τής ζωής. 'Ο Κοσμόπουλος αποδεικνύει ως αφελή τήν άποψιν συμφώνως προς τήν όποίαν ό Πεσταλότσι κατατάσσεται μεταξύ τών «αΐσιοδόξων» τής Σχολής του Ρουσσώ, οι όποιοι παρεδέχοντο ως άναντιρρήτως καλήν τήν ποιότητα τής ανθρωπίνης φύσεως. 'Ο Πεσταλότσι έπίστευεν ότι ή ανθρωπίνη φύσις έχει διαφθορή, αλλά δέν άπώλεσε τήν δυνατότητα βελτιώσεώς της, γεγονόςς τό όποιον δικαιολογεΐ και τόν παιδαγωγικόν του μόχθον.

Εις τό γ' κεφάλαιον παρουσιάζονται οι σύγχρονοι συνεχισταί του πεσταλοτσιανικού έργου εις τήν Έλβετίαν. Τουτο αποβλέπει άφ' ένός μεν εις τήν έρευναν τής «πεσταλοτσιανικής γνησιότητας» τών αναπτυσσομένων Παιδαγωγικών σχέσεων εις σύγχρονα έλβετικά ιδρύματα, τὰ όποια φέρονται έμπνεόμενα παρά του Πεσταλότσι, άφ' έτέρου δε εις τήν κατάδειξιν του δυνατού τής εφαρμογής σήμερον τών αρχών αί όποιαι ένέπνευσαν τόν Πεσταλότσι κατά τās παιδαγωγικάς με τούς μαθητάς του σχέσεις.

'Ο συγγραφεύς, ύποστηρίζων τό Σχολείον του όποιου ή δύναμις πηγάζει εκ τής ποιότητας τών σχέσεων, αί όποια αναπτύσσονται μεταξύ Παιδαγωγού και τροφίμου, εξετάζει εις τό Δεϋτερον μέρος τής μελέτης του κατά τρόπον φιλοσοφικόν και ψυχολογικόν αυτό τουτο τό πρόβλημα τής παιδαγωγικής σχέσεως. 'Απαρτίζεται και τουτο εκ τριών κεφαλαίων. Εις τό α' κεφ. αναλύονται

εις βάθος τὰ δύο βασικά συστατικά τῆς πεσταλοτσιανικῆς σχέσεως, ἤτοι ἡ ἀγάπη καὶ τὸ «οἰκογενειακὸν στοιχεῖον» μέσα εἰς τὸ σχολεῖον. Ἡ ἀγάπη εἶναι «στάσις ζωῆς» τοῦ παιδαγωγοῦ καὶ δὲν εἶναι ἀμιγῆς συναίσθηματικὸν γεγονός.

Εἰς τὸ β' κεφ. ἐκτίθεται ἡ «Σχესιοδυναμικὴ Παιδαγωγικὴ» ἡ ὁποία εἰσάγεται ὑπὸ τοῦ Συγγραφέως καὶ προτείνεται ὡς ἱκανὴ νὰ ἀνυψώσῃ τὸ σύγχρονον σχολεῖον εἰς τὸ ὕψος τῶν ἀπαιτήσεων τῆς σχολῆς. Ἀφοῦ ἀρχικῶς ἐμφανίζεται ὡς ἀνάγκη ἡ διαπροσωπικὴ ἐπικοινωνία, ἐπισημαίνεται ἐν συνεχείᾳ ἡ ψυχολογικὴ καὶ παιδαγωγικὴ τῆς ἀξία. Ὡς ἀπαραίτητοι δὲ προϋποθέσεις διὰ τὴν ἀνθησιν τοιούτων σχέσεων ἐν τῷ σχολείῳ θεωροῦνται οἱ συγκλίνοντες σκοποὶ τοῦ σχολείου ἄφ' ἑνὸς καὶ ἡ προσωπικότης τοῦ διδάσκοντος ἄφ' ἑτέρου.

Εἰς τὸ τρίτον, καὶ τελευταῖον, κεφάλαιον τονίζονται τὰ σύγχρονα κοινωνιολογικὰ δεδομένα, τὰ ὁποῖα, ἐνῶ ἐμποδίζουν τὴν πραγμάτωσιν ἐνδὲς σχολείου διανθρωπίνων παιδαγωγικῶν σχέσεων, συγχρόνως δηλοῦν ἐντόνως τὴν ἄμεσον ἀνάγκην τῆς κοινωνίας δι' ἐν τοιοῦτον σχολεῖον, προκειμένου αὕτη νὰ ἐπιβιώσῃ ὡς παιδευτικὴ μονάς.

Εἰς τὸν ἐπίλογον, τέλος, ὁ συγγραφεὺς διευκρινίζει ποῖα ἐκ τῶν στοιχείων τῆς παιδαγωγικῆς σχέσεως θ' ἀκολουθήσουν τὸν ροῦν τῆς φθορᾶς ἐντὸς τῆς ραγδαίως ἐξελισσομένης κοινωνίας μας καὶ ποῖα πρέπει ὀπωσδήποτε νὰ μὴν ἀλλοιωθοῦν προκειμένου νὰ σωθῇ τὸ ὀρθόδοξον τῆς Παιδαγωγικῆς σχέσεως.

Ἀκολουθοῦν πλουσιωτάτη βιβλιογραφία ἀναφερομένη κυρίως εἰς τὰς περὶ Πεσταλότσι συγγραφὰς καὶ πίναξ τῶν ἐν τῷ ἔργῳ ἀναφερομένων ὀνομάτων.

Ἐκφράζομεν τὴν εὐχὴν ὅπως ἡ ὑπὸ ἐξέτασιν πρωτότυπος καὶ πολῦτιμος διατριβὴ τοῦ Κοσμοπούλου μεταφρασθῇ τὸ δυνατὸν ταχύτερον εἰς τὴν Ἑλληνικὴν καὶ μελετηθῇ ἐπισταμένως ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐκπαιδευτικῶν ὄλων τῶν βαθμίδων, οἱ ὁποῖοι θὰ ἐπιτυχάνουν εἰς τὸ ἔργων των καὶ θὰ ἰκανοποιοῦνται ἐξ αὐτοῦ ἐν ᾧ μέτρῳ προσπαθοῦν νὰ εὐρίσκωνται εἰς διαρκῆ ψυχικὴν ἐπαφὴν μετὰ τῶν μαθητῶν των. Διότι κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ συγγραφέως (σελ. 140) «δὲν ἔχομεν δυστυχῶς πολλὰς τάξεις εἰς τὰς ὁποίας τὰ παιδιὰ νὰ δύνανται νὰ ζήσουν καὶ νὰ εἶναι εὐτυχῆ». Ἡ ἐντολὴ τοῦ Πεσταλότσι: «Commencer par ouvrir le coeur de l'enfant» (Ἀρχίσατε μὲ τὸ ἄνοιγμα τῆς καρδιᾶς τοῦ παιδιοῦ, σελίς 81) εἶναι βαρυσήμαντος καὶ κατεπίγουσα διὰ πάντα ἐκπαιδευτικόν. Ἐν μέσῳ τῶν συγχρόνων ραγδαίων κοινωνικῶν ἐξελίξεων εἶναι ἀνάγκη νὰ διατηρήσωμεν τὸν προσωπικὸν χαρακτῆρα τῆς ἀγωγῆς, ἥτις ἀπειλεῖται ὑπὸ τῆς μαζοποίησης καὶ τοῦ τεχνοκρατικοῦ πνεύματος, τὰ ὁποῖα χαρακτηρίζουν τὴν ἐποχὴν μας.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΧΑΡΩΝΗΣ

Παιδαγωγός

ΣΤΕΦ. ΕΜΜ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, *Ραγιάδες*, Ἑπτὰ αὐτοτελῆ διηγήματα, Ἀθήναι 1971, σχ. 8μ. σελ. 51.

Εἰς τὰ διηγήματα τοῦ τεύχους ἐκτίθενται ἐπεισόδια τοῦ βίου τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἐφέσου καὶ τῆς Τουρκοκρατουμένης Μικρᾶς Ἀσίας πρὸ τοῦ 1923.